

דרשת
שבת הגדול

מאת
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנת תשפ"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י
מוכון מעדני מלך וויען
גליון אלף תל"ג

על הטוב יזכר ידידינו

מוז"ר הילר פישמאן הי"ו

אשר כלכל הוצאת הקונטרס לזכות הרבים

* * *

לע"נ חותנו הר"ר שמשון ישראל ב"ר חיים הכהן רובינפעלד ע"ה

נפטר י"ג ניסן תשפ"א לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

* * *

יברך ה' חילו ופועל ידיו ירצה,

אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד,

ויזכה לראות דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב שמחה.

להשיג אצל

מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.

Brooklyn N.Y. 11211

718.388.1751.#117

דברי תורה

דרשת שבת הגדול (פי מצורע) תשפ"ד לפ"ק

בסוגיא דאין שוחטין את הפסח על החמץ

(פסחים סג.)

השוחט) בשם הריב"א דהפסח כשר, דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב. ובתוספתא דמכילתין (ד-ג) תניא בהדיא, השוחט את הפסח על החמץ בי"ד, עובר בלא תעשה, והפסח עצמו כשר, ויוצא בו ידי חובתו בפסח עיי"כ. ובתוספות (תמורה ד: ד"ה רבא) כתבו, דלכאורה לדעת רבא (שם) דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אם עביד לא מהני, אם כן שוחט פסח על החמץ לפסול. ויש לומר דבירושלמי (פסחים ה-ד) יש קרא להכשיר [אמר רבי שמואל בר רב יצחק, ממה שחייב על הזריקה הדא אמרת הפסח כשר וכו]. תני חזקיה, לא תשחט על חמץ דם זבחי התורה קראה זבחין] עיי"כ. והיוצא לנו מזה כי יש כאן שלש שימות, לדעת רש"י הפסח פסול, ולדעת הריב"א הפסח כשר מסברא, כי אין לנו לימוד לאוסרן. ולדעת התוספות בתמורה, הדין היה נותן לפסול הפסח, אך יש קרא מיוחד להכשיר. וצריך ביאור באיזה סברא פליגי.

במשנה (פסחים סג.) השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה [דלא תשחט על חמץ דם זבחי (שימות לד-כה)]. רבי יהודה אומר אף התמיד [של בין הערבים דערב הפסח, ששחטו על החמץ]. רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר [ששחטו על החמץ], לשמו חייב [משום לא תשחט על חמץ, דפסח כשרה הוא, ושחיטה ראויה היא], ושללא לשמו פטור [דפסול הוא, ושחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה] עיי"כ.

והנה בהשוחט פסח על החמץ שעובר בלאו, אם הפסח נפסל משום כך, ואינו יוצא בו ידי חובתו, יש מחלוקת הראשונים. דעת רש"י (להלן) עיי"כ ד"ה המקטיר) דהפסח נפסל בכך [ולכן כתב, דאי היה לאחד מבני חבורה חמץ בשעת שחיטה, נפסל הקרבן בהשחיטה, ולא חייב עוד המקטיר בשעת הקטרתו (עיי"כ צ"ח שם)]. ושימת התוספות (ד"ה

גם יש לומר, דהא דאמרו שצריכין שינה עליו הכתוב כדי לעכב, זה נאמר רק היכא דכתבה תורה חיוב עשיית דבר בקדשים, אז עד שלא שינה עליו הכתוב לעכב, אמרינן שזהו רק למצוה ואינה פוסלת הקרבן. אבל היכא דכתבה התורה לא תעשה, לא צריכין שייכפול אותה הכתוב, ומעכב בקדשים גם כשנכתב רק פעם אחת. ומעתה בשוחט פסח על החמץ דעובר עליה בלאו, ולא עוד אלא שעובר על שני לאוין, הרי זה מעכב בקדשים גם כאשר לא שינה עליו הכתוב. ועל כן סבירא ליה לרש"י דהשוחט על החמץ פסולה הקרבן. ודעת התוספות בתמורה, דאם כי מהדין היתה פסולה, כתבה התורה קרא להכשיר הקרבן.

*

עוד יש לומר בזה, דהנה התוספות העירו למה לא נפסל הפסח, לדעת רבא דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ויהא הקרבן פסול ע"ש. ויש לדון בזה, דהנה בש"ך (חוי"מ סימן רח סק"ב) לגבי מקח שנעשה באיסור שבת או באיסור רבית אי קנה, כתב לחדש דדינא דאי עביד לא מהני נאמר רק באיסור שאי אפשר לעשות פעולה זו בהיתר, אבל כשאפשר לעשותו בהיתר, לכולי עלמא גם כשעושהו באיסור אי עביד מהני. ולכן

ונראה דהנה דעת הריב"א שהפסח כשר, דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב. והקשה במהרש"א שהרי הלאו של שוחט חמץ נכפל בתורה, לא תזבח על חמץ דם זבחי (שמות כג-יח), וכתוב לא תשחט על חמץ דם זבחי (שם לד-כה), ואם כן שנה עליו הכתוב לעכב. ותירץ דשני הכתובים לא נשנו לעכב, אלא לחייב השוחט על החמץ בשני לאוין, ודוקא היכא שאי אפשר לומר שבאו הפסוקים להרבות לאוין, אמורים ששנה הכתוב לעכב ע"כ. אמנם בשער המלך (חי קרבן פסח א-ה) הקשה עליו, דבגמרא (פסחים כד-) מבואר, דלא אמרינן שהפסוק נאמר לעבור בשני לאוין, רק כשאי אפשר לדרוש את הפסוק לדברים אחרים ע"ש. ואם כן מסתבר יותר לומר שהלאו הנוסף נצרך כדי לעכב ע"כ (וכן העיר באור חדש שם).

ומעתה מובן שפיר דעת רש"י דהפסח פסול, דהרי שינה עליו הכתוב לעכב, שנכפל הלאו בתורה. ושיטת התוספות בתמורה היא, דהגם דהיה לנו לומר דהפסח פסול, מכל מקום יש לנו קרא מיוחד להכשיר הפסח, וכיון שהפסח כשר, אי אפשר לומר עוד דהשני כתובים באים לומר דשינה הכתוב לעכב, רק לחייב השוחט על החמץ בשני לאוין.

*

להכשירו). אבל דעת התוספות בפסחים, דבכגון דא לא אמרינן דלא מהני, כיון שהוא איסור צדדי של חמין, וגם אפשר לעשותו בהיתר, וממילא הקרבן כשר מצד זה. וגם מדין קדשים הקרבן כשר, שלא שינה עליו הכתוב לעכב. ועל כן סבירא להו דהקרבן כשר.

*

והנה בעצם הדבר, אי בשוחט הפסח על החמין אמרינן אי עביד לא מהני והפסח פסול, לכאורה מכאור במשנה (חולין יד). דהשוחט בשבת וביום הכיפורים, אף על פי שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ע"כ. הרי דלא אמרינן בזה אי עביד לא מהני. וכתוב בחוות דעת (וי"ד סימן א סק"ג), דעל כרחק צריך לומר דלא אמרינן דלא מהני רק במקום שמתקנין האיסור במאי דלא מהני, כגון במוציא שם רע שגירש, דאם נאמר דלא מהני ואין גיטו גמ, נתקיים מה דאמר רחמנא (דברים כב-יט) לא יוכל לשלחה, ונתקן האיסור, וכן הוא בכל הנך דמיייתי התם. מה שאין כן בשוחט בשבת, דהאיסור הוא רק משום נמילת נשמה, ואפילו אם נאמר דלא מהני ואין שחיטתו שחיטה, איסורא דנמילת נשמה דעבד עבד, בזה לא אמרינן כלל דלא מהני. מה שאין כן בשוחט על החמין, מקשו התוספות (שם ד"ה רבא) שפיר, דשם אין איסור רק בשוחט ולא בנוחר

המוכר ברבית הלה המכירה, מפני שאפשר לעשות מעשה המכירה בהיתר. וכמו כן במוכר בשבת, אי עביד מהני, מפני שהיה אפשר למכור בחול בהיתר ע"ש. וכעין זה כתב הטורי זהב (שם סק"א), דכיון שבזה אין האיסור בגוף מעשה הקנין, אלא איסור צדדי, בשבת מצד היום, וברבית מצד פסיקת הרבית, אי עביד מהני וחל הקנין ע"כ. [ויש חילוק בין שתי הסברות הללו, במי שנשבע שלא ימכור נכסיו, אם עבר על שבועתו ומכרו, דלדעת הטורי זהב חל הקנין, כיון שאין האיסור בגוף הקנין, אלא יש כאן איסור צדדי, שעל ידי מעשה הקנין עובר על שבועתו. אבל לסברת השי"ך אין המכר קיים, דכיון שנשבע שלא למכור, אין באפשרותו שום דרך למכור בהיתר].

ובנתיבות המשפט (שם סק"א) ובשער המלך (הי גירושין ג-יט) העירו, דמדברי התוספות בסוגיין נראה דלא סבירא להו סברא זו, שהקשו בשוחט הפסח על החמין נימא אי עביד לא מהני, והרי בכאן גם כן ניתן לומר שהיה יכול לשוחטו שלא על החמין בהיתר (וכסברת השי"ך), וגם כאן אין האיסור בגוף השחיטה, אלא איסור צדדי מצד החמין שברשותו (וכסברת הטורי זהב) ע"ש. ומעתה דעת רש"י, ודעת התוספות בתמורה, דיש כאן פסול בהקרבן מצד כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, (ולכן הוצרכו התוספות ליתור של הקרא

סברא דאי עביד לא מהני, דהא לא נרויח כלל בזה, דאי נאמר דמהני יעבור על לא תשחט חמין, ואי נימא דלא מהני יעבור על כל מום לא יהיה בו, ועל לא תעשון כן, ומה בצע בהחליף איסור זה על שני איסורים אחרים וכוי ע"ש.

וביתר ביאור, דהנה גם אי אמרינן כל מה דאמר רחמנא לא תעביד

אי עביד לא מהני, ולא הועיל כלל במעשיו, מכל מקום הנכרא עבר על מימרא דרחמנא ולוקה, ולא נתבטל מעשה העבירה, ולוקה על עצם עשיית מעשה בניגוד לציווי התורה, וכגון כשהתורה אסרה תמורה, ודאי חייב מלקות על שעבר על מעשה התמורה, אך אי אמרינן דלא מהני, יש בזה תיקון לשורש קפידת התורה, שלא יהיה קדושת תמורה בעולם, אבל אין בזה שום תיקון להגברא על מעשה החטא. ומעתה אם בשוחט הפסח על החמין נימא דאי עביד לא מהני, מכל מקום לוקה על מעשה השחיטה אשר עשה, משום דעבר אמימרא דרחמנא, רק יהא תיקון לשורש קפידת התורה שלא יהא הפסח שחוט על החמין, דנחשב לו כנוחר ולא כשוחט. אבל על ידי תיקון כל דהוא זו, אנו מכשילין אותו בשתי עבירות חדשות, של עשיית מום בקדשים, ולא תעשון כן להי אלקיכם, ותחת שיעבור עבירה אחת של לא תשחט, הוא עובר כעת שלש עבירות גמורות, ואנו מפסידין עוד יותר

ומעקר, ושייך שפיר לומר דלא מהני ואין שחיטתו שחיטה, ומתקן האיסור ע"כ. והכפיל דבריו בנתיבות המשפט (שם). [ובשער המלך הנ"ל הביא עיקר חילוק זה ממהריט"ץ (סימן טז ד"ה ונראה), ובהגהות רבי עקיבא איגר (שם) חילק בזה בין שחיטה בשבת לשחיטה על החמין וכנ"ל].

וראיתי בשו"ת בית הלוי (ח"א סימן ל אות ב) שהעיר, דגם בשוחט על החמין לא נרויח כלל אי נימא דאי עביד לא מהני, דאף על גב דהך לאו של לא תשחט על חמין דם זבחי יתוקן, דכיון דנאמר דלא מהני, ולא הוי שחיטה רק נחירה, אם כן לא נתהוה הך דבר שהקפידה תורה דהקרבת לא יהא נשחט על החמין, מכל מקום הא ודאי דההורג קדשים בידים עובר גם כן על לא תעשון כן להי אלקיכם (דברים יב-ד), וכדאיתא בגמרא (עבודה זרה יג) גבי מקדיש בהמה בזמן הזה וכוי. וגם נראה דהורג קדשים בידים, לא גרע ממטיל מום בקדשים, דעובר על כל מום לא יהיה בו (ויקרא כב-א), ותדע דהרי בעת שמתחיל השחיטה, קודם שגמר לשחוט הסימן השני, הא אין לך מום גדול מזה. דבשלמא היכי דהוי שחיטה, לא מקרי מום בהתחלת השחיטה, דכן הוא דרך שחיטתו, אבל אם נאמר דלא מהני והוי רק נחירה, הא הוי מטיל מום בקדשים בידים וכוי. ואם כן לא שייך כלל הך

שבאמירה על דבר חול שיתקדש חל על זה קדושה, אי אפשר לעשות זאת בפעולה של עבירה, ואי אפשר לעשות חלות לגירושיך על ידי עבירה, ולא מתקדש הקרבן בתמורה על ידי עבירה. וכמו שביאר במנחת חינוך (מצוה שסא אות ה) דבכל לאו שבתורה אנו מפרשים שיש בזה שני דברים, אחד, שאין לעשות מעשה זו. שנית, שגם כאשר יעשהו לא יוכל לפעול על ידי מעשה זו התוצאה שרוצה. וכאשר אמרה תורה לא יחליפנו ולא ימיר, מפרשינו ליה להאי קרא, שלא יהיה לו כח להחליף ולהמיר, וגם אם עבר והחליף או המיר, חילופו ותמורתו כלא היה עייש. וכן כתוב בשו"ת רבי עקיבא איגר (ח"א סימן קכט). ואם כן גם לא נרויח כלום כאשר נאמר דלא מהני, ואפילו אם יתוספו על ידי זה איסורים נוספים, מכל מקום אי עביד לא מהני, כי במעשה עבירה אי אפשר לו לעשות חלות של תמורה וגירושיך.

ומענתה לענינינו לגבי הלאו של לא תשחט על חמץ דם זבחי, אי אמרינן בזה אי עביד לא מהני, יהא תלוי בשתי הביאורים הללו. דאי נימא דמעם של אי עביד לא מהני היא כדי למעט בזה תוצאת עבירה ממעשיו, אם כן כאן דאי נימא דלא מהני, הרי יעבור על שני לאוין, של הפסד קדשים, ונתנית מום בקדשים, ולא נרויח כלל, אלא יתוסף עוד חטא בעולם, בזה אמרינן אי עביד מהני,

כאשר נאמר דלא מהני, שהוא עובר אז על שלש עבירות. ועדיפא טפי לומר דכאן אי עביד מהני, ואז יתהוה רק איסור אחת של שחיטת פסח על החמץ, ולא יותר. מה שאין כן אם נאמר דלא מהני, יתהוה כעת שלש עבירות.

*

אך לכאורה יש לומר דזה תליא איך אנו מבארים הטעם דאי עביד לא מהני, כי יתכן לפרשו בשתי פנים. חדא, דכיון דאסרה תורה מעשה ההוא, על כן גם כאשר האדם עובר על ציווי התורה ועושהו, מכל מקום אנו רוצים לצמצם התוצאה מהחטא, שלא יתהוה בעולם מעשה העבירה, ואנו אומרים דאי עביד לא מהני. והגם שהאדם לוקה על מעשה העבירה, מכל מקום התוצאה מהעבירה לא נעשית. ולדוגמא, אונם שגירש לא חל הגירושיך, ובתמורה לא חל קדושת התמורה. ואם כן במקום דאי נימא דלא מהני לא יתוקן מעשה העבירה, ומכל שכן כאשר יתוסף על ידי זה עוד שני לאוין, לא אמרינן אי עביד לא מהני.

אבל יש לבאר הטעם דאי עביד לא מהני באופן אחר, שאין בכח האדם לעשות פעולה שיחול איזה דבר, כאשר בפעולה זו יש מעשה עבירה. והיינו כאשר התורה אומרת שבנתנית גמ חל ניתוק הקשר בין איש לאשתו, או

והנה בסוגיא זו יש קושיא משולשת. חדא, בעצם הדין דהשוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה ולוקה, אבל הקרבן כשר, אי משום דלא שינה לעכב, או דיש קרא להכשיר. ועל זה העיר במנחת חינוך (מצוה ה אות כב) דמבואר בגמרא (קידושין מא:) דשחיטת הפסח צריך שליחות, בדכתיב (שמות יב-ו) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, וילפינן מזה דשלוחו של אדם כמותו, והיינו דמצות שחיטת הפסח מוטל על הבעלים, רק דיכולים לעשות שליח כמו בכל התורה כולה, ושחיטות שאר קדשים אינה צריכה שליחות כלל וכו'. והכהנים ששוחטים הקרבן שלוחי דידן נינהו, כי הבעלים יכולים לשחוט בעצמם [והיינו דאמרינן (שם כג:) דהני כהני שלוחי דרחמנא נינהו, דאי סלקא דעתך שלוחי דידן נינהו, מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן, ואינהו מצי עבדי עייב. וזה לא שייך על שחיטה, דכשרה גם בזר]. ויש כמה נפקא מינה, אם הבעלים אינם רוצים שישחוט להם אחר, אינו נעשה שליח בעל כרחו, אם כן הפסח פסול, דנשחט שלא בשליחות. וגם במודר הנאה אסור לשוויה שליח, כי הוא שליח דידן. וגם אם עשה שליח לשחוט על חמץ, הוי שליח לדבר עבירה ובטל השליחות. וכעת לא ראיתי ברמב"ם שיביא דין זה בפסח וכו'. אך נראה דשלא בשליחות כל היכא דצריך שליחות, אף בדיעבד אינו כלום עייב.

ולא נאמר שהקרבן פסח פסול. אבל לביאור השני, דבכלל האיסור של לא תשחט יש בה עוד דבר, שגם כאשר יעבור וישחוט, אין לו כח שיחול בשחיטה זו חלות קרבן ראוי לה', אם כן מה לי שעל ידי זה יתוסף עליו שני לאוין חדשים, מכל מקום מעשה שחיטה זו אין בכח לחול עבודת הזבח של קרבן לה'.

ולפי זה יתבאר פלוגתת הראשונים בשוחט על החמץ אי נפסל הקרבן, דשחיטת רש"י שהקרבן פסול, דסבירא ליה כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וזעמו כי במעשה עבירה לא נתנה תורה כח לחול שום תוצאה היוצאת מזה, אם כן לא חל שם זביחת קרבן כאשר שוחט על החמץ, והקרבן פסול. וכן הוא שיטת התוספות בתמורה דצריכין קרא להכשיר, דבלי קרא אמרינן אי עביד לא מהני, דסבירא ליה כביאור הנ"ל דמעשה עבירה אין בכח להחיל שום חלות על דבר (וכן נראה שם בתוספות מהקושיא של צרם אוון בכור). אך דעת התוספות בפסחים דהקרבן כשר גם בלי קרא להתיר, דזעמא דאי עביד לא מהני היא רק כדי שנרויח שלא יתהוו בעולם תוצאת החטא, אבל כאן שאדרבה יתוספו עוד שני לאוין, לא אמרינן אי עביד לא מהני, וכדברי הבית הלוי הנ"ל, ועל כן הפסח כשר.

ואיך מכשירין פסח שנשחט על החמץ כשיש עליו מנויין. ויתור הקרא של יבחי לא מכשיר רק כאשר אין חסרון מצד השליחות (כגון ששחט לעצמו על היחיד), אבל בקרבן שיש עליו מנויין, תהא הקרבן פסול, שחסר ממנו שליחות הבעלים על שחיטתו, דאין שליח לדבר עבירה.

קושיא השנית במשנה, רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר [ששחטו על החמץ]. לשמו חייב [משום] לא תשחט על חמץ, דפסח כשר הוא, ושחיטה ראויה היא, ושלא לשמו פטור [דפסול הוא, ושחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה] עיי"כ. ולכאורה גם בשחטו לשמו, כיון דאין שליח לדבר עבירה, ולא הוי השוחט שלוחו של הבעלים, הרי הקרבן פסול הוא כנ"ל, והוי גם בשחטו לשמו שחיטה שאינה ראויה, שאינה מתרת הקרבן, ולא הוי שחיטה. וכמו בשוחטו שלא לשמו פטור דהקרבן פסול, כן בשוחטו לשמו, כיון דהוי דבר עבירה, ואין שליח לדבר עבירה, בטלה השליחות והקרבן פסול.

ויש להקשות עוד יותר, ונקדים דשיטת רש"י היא דטעמא דרבי שמעון פוטור בשוחטו שלא לשמו, משום דהוי שחיטה שאינה ראויה, ולשיטת רבי שמעון שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה. ולפי זה החכמים דסבירא להו בכל דוכתא דשחיטה שאינה ראויה

והנה אמרו (פסחים צא.) מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד, תלמוד לומר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד (דברים מז-ה), דברי רבי יהודה. ורבי יוסי אומר יחיד ויכול לאכלו שוחטין עליו, ומכל מקום יש להשתדל שלא ישחט על יחיד (רמב"ם הי קרבן פסח ב-ד). ואם כן בדרך כלל כל הפסחים שנשחטו מנויין עליו חבורת אנשים, והם עושים את השוחט שליח שישחוט עבורם הפסח, והם יוצאים במצות שחיטת הפסח מטעם דשלוחו של אדם כמותו.

ומעתה אם השוחט שחט את הפסח על חמץ, ועובר על לאו דאורייתא, הרי אין שליח לדבר עבירה, ובטל ממנו שליחותו, והוי הזבח פסול דחסר השליחות. ואם כן כל שחיטת פסח על החמץ היא נפסל הקרבן מטעם דחסר השליחות. ובשלמא אי נימא דאין שליח לדבר עבירה הוי רק לגבי החיוב, דאין המשלח חייב במעשה השליח אלא השליח עצמו, דאמרינן דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין, אבל מעשה השליחות קיים, שפיר נעשה השוחט שליח לשחוט גם כאשר נעשה בזה עבירה, אלא שאין המשלח עובר רק השליח. אבל לדעת התוספות (בבא מציעא י: ד"ה דאמר) בתירוצו השנית, דבשליח לדבר עבירה לא חל השליחות כלל, אם כן כל פסח שנשחט על החמץ, חסר מהקרבן השליחות על השחיטה, והוי קרבן פסול,

לעולם אינו חייב עד שיהא החמץ לשוחט או לזורק או לאחד מבני חבורה. וברש"י ואם יש לאחד מהן כולן עוברין ע"כ. ובתוספות (די"ה או) אומר ר"י דלא מיחייב בעל החמץ אלא השוחט והזורק, דלא תשחט אמר רחמנא. ועוד איך יתחייב לרבי יוחנן הא לאו שאין בו מעשה הוא ע"כ. וכנראה דרש"י סבירא ליה דכיון שהבני חבורה עשאו שליח להשוחט, הוי כמו שכל החבורה שחטוה על החמץ וחייבים. ובתוספות ר"י (די"ה או) ביאר סברת התוספות, דאף שהשוחט הוא שליח של בני החבורה, מכל מקום אין שליח לדבר עבירה, ולא נחשב השוחט כשלוחם ע"ש. ומעתה תקשה ממה נפשך, דכיון שהשוחט קרבן פסול אינו חייב, למה כשיש חמץ לאחד מבני החבורה, השוחט חייב, והבני חבורה פטורים. אי אמרינן דמהני שליחות להשוחט יתחייבו כולם בשליחותו, ואי נימא אין שליח לדבר עבירה, הרי נתבטל שליחותו, ונפסל הקרבן מפני שחטר שליחות בעלים, ואינו קרוי עוד זבחי, ולמה יתחייב השוחט.

*

והנה בחידושי רבי עקיבא איגר (בתוד"ה או) כתב להמציא שתי אופנים דלא אמרינן בהו אין שליח לדבר עבירה, וליישב בזה קושיא האחרונה, דשיטת התוספות (קידושין מב: ד"ה אמאי)

שמה שחיטה, סוברים דגם בשוחט שלא לשמו עובר השוחט על החמץ דשמה שחיטה. אמנם במאירי (די"ה ור"ש) ביאר טעם אחר למה שוחט שלא לשמו פטור, שהואיל והפסח נפסל בכך, אין הוא קרוי זבח, ולכן אינו בכלל הלאו של שוחט הפסח על החמץ ע"כ.

ולפי זה גם החכמים סוברים שאינו עובר בלאו בשוחט על החמץ שלא לשמו, דהגם דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, מכל מקום אינו קרוי זבחי, ואינו בכלל הלאו של לא תשחט על חמץ דם זבחי, שהרי אינו ראוי לשם. [וכן פירש גם ברבינו יהונתן מלוניל די"ה ושלא, ובשפת אמת די"ה ר"ש]. ומה שנוכר דין זה רק בדברי רבי שמעון, ביאר בליקוטי הלכות (פג. זבח תודה די"ה ר"ש), דמשום שרצה רבי שמעון לסיים את שיטתו שבמועד חייב שלא לשמו ופטור לשמו, לכך נקט גם הדין שבערב פסח הוא להיפך, שלשמו חייב ושלא לשמו פטור. ולפי זה תסובב קושיא הנ"ל לא רק על רבי שמעון אלא גם לחכמים, דכיון דבקרבת פסול אינו חייב משום לא תשחט, הרי כל קרבן שנשחט על החמץ, אין שליח לדבר עבירה ובטלה השליחות, ונחשב כנשחט בלא בעלים, והקרבת פסול, ולמה בשחטו לשמו חייב.

ולפי זה יתעורר קושיא שלישית בסוגיין, דאמרינן אמר ריש לקיש

השליחות לא חל כלל, והשליחות במל. ומבואר בשו"ת נודע ביהודה (אה"ע סימן עו) בתשובת הגאון מהאמבורג, דזהו רק מצד דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וכיון דאסור לעשות שליח לדבר עבירה, על כן אמרינן דאי עביד לא מהני ובמל השליחות. אבל אי נימא דאי עביד מהני, גם בשליח לדבר עבירה בדיעבד כאשר עבר ועשאו שליח, השליחות קיימת ע"ש.

ולפי מה שנתבאר דבנידון דידן בשוחט על החמץ אין לומר אי עביד לא מהני, או מטעם דלא יתוקן הלאו, או מטעם דאפשר לעשותו בהיתר, או מטעם דאי לא מהני יתוסף על ידי זה עליו עוד שני לאוין, ולכן אי עביד מהני וחל השליחות, ושפיר הוי השוחט שלוחו של כל החבורה, ונשחט הקרבן בשליחות בעלים, ולא נפסל הקרבן עבור חסרון בהשליחות (ומיושב קושיא א). ושפיר מחייב רבי שמעון בשחט לשמו על החמץ, דהוי שחיטה ראויה לדעת רש"י. וגם לדעת המאירי הוי כאן זבח כשר, שלא נתבטלה השליחות גם אי אין שליח לדבר עבירה, ושפיר חייב השוחט (ומיושב קושיא השנית). וגם שפיר מוכן באחד מהחבורה שהיה חמץ ברשותו, דהשוחט חייב, דגם אי אין שליח לדבר עבירה מכל מקום עצם השליחות לא בטלה, ואין פסול בהקרבתו. אבל לגבי בני החבורה אי אפשר לחייבם, דהא אין

דאם השליח הוי שוגג יש שליח לדבר עבירה, דלא שייך לומר דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים, כיון שהוא שוגג ע"ש. ואם כן כאשר השוחט שחט על החמץ בשוגג, ובעל החמץ היה מזיד, הוי שליח לדבר עבירה, ושפיר חייב בעל החמץ שהיה מזיד [וכמו כן שאר בני החבורה כשהיו מזידין] ע"כ. וזה אתי שפיר ליישב קושיא האחרונה, אבל קושיות הראשונות עדיין תקשה, דמחייבין את השוחט עצמו על לא תשחט, וזהו רק כאשר השוחט מזיד, ואם כן נתבטלה כל השליחות מהחבורה, ושפיר נפסל הקרבן.

עוד כתב שם, דמבואר בגמרא (כבא מציעא ה) בשותפים שנבנו והוציא אחד מהם מרשות בעלים לדעתו ולדעת חברו, שניהם חייבים, מיגו דזכי לנפשיה זכי גם לחבריה ע"ש. אם כן כאשר השוחט היה גם אחד מבני החבורה, מיגו דהך שחיטה הוי מעשה לגבי נפשיה, מועילה היא גם לגבי חברו. ובכגון דא חל השליחות גם בדבר עבירה ע"ש. אך גם זה דחוק לאוקמי כל הסוגיא, רק כאשר השוחט הוא גם אחד מבני החבורה, ואם לאו, נתבטל השליחות, והקרבתו פסול.

אמנם לפי מה שנתבאר לעיל יש ליישב באופן אחר, דהנה הא דאין שליח לדבר עבירה, כתבו התוספות הנ"ל דאין הכוונה רק על החיוב, שאין המשלח חייב רק השליח, אלא שגם

עוד יש לומר ליישב קושיא האחרונה על רבי יוחנן וריש לקיש, דבגמרא (תמורה א:) אמרו, דאבבי ורבא דפליגי אי עביד מהני, קמיפלגי בשינוי קונה. וברשיי כגון גוזל עצים ועשאן כלים, צמר ועשאן בגדים, דלאבבי דכל מקום דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, קנה ואינו משלם אלא עצים וצמר, ולרבא דסבירא ליה אי עביד לא מהני, לא קנה ומשלם הבגדים והכלים עיי"כ. וכתוב בלב אריה (חולין ב.) דלפי זה רבי יוחנן דסבירא ליה כאבבי דשינוי קונה (כבא קמא צד.), סבירא ליה אי עביד מהני עיי"כ. ואם כן לרבי יוחנן בעושה שליח לדבר עבירה מהני עצם השליחות דאי עביד מהני. ולדידיה בבני חבורה שעשו שליח לשחוט על החמץ, הגם דהוי דבר עבירה, אי עביד מהני השליחות, ואין כאן פסול מצד חסרון השליחות, וחייב השוחט על החמץ, אבל לגבי חיובים של המשלחים, אין שליח לדבר עבירה ולא חייב המשלח.

שליח לדבר עבירה, ולא חל בשליחותם חיוב על המשלח רק על השליח.

*

והשתא דאתית להכי, יש לומר עוד מעם דמהני כאן השליחות בשוחט על החמץ, אף דהוי שליח לדבר עבירה, דמבואר בשו"ת פנים מאירות (ח"א סימן לד) במקח שנעשה באיסור מצד אחד, או מהמוכר או מהלוקח, לא אמרינן אי עביד לא מהני, דאין לו להאחר להיות הפסד מפני עבירתו של זה עיי"ש. ואם כן כאשר נאמר כאן דבטל השליחות דאין שליח לדבר עבירה, יהא הקרבן פסול, ויפסיד לכל המנויים עליו (שזה כולל גדולים וגם קטנים), ובמקום שיש הפסד לאחרים לא אמרינן אי עביד לא מהני, ושפיר חל השליחות גם כאשר שחטו על החמץ.

*

* * *

שקועים שם. וחייב אדם לראות את ענמו כאלו הוא ינא ממנרים, כי בכל שנה ושנה יש מעין גאולה זו לכל אחד ואחד מישראל, ואי אפשר להכנס לתוך ימים נעלים הללו בלי הכנה. ובשבת זו אנו קורין פרשת טהרה, הן תורת אדם אשר נטמא, זאת תהיה תורת המורע ציוס טהרתו, והן תורת

הקדמונים הנהיגו לדרוש בשבת זו להעם הנאספים, ומבואר בב"ח (סימן תל) דלכן נקרא בשם שבת הגדול, שמתקצרות קהלות גדולות לשמוע הלכות גדולות. והענין הוא כי בשבוע זו חל חג גאולתינו, שגאל את אבותינו משיעבוד הגוף צמנרים, והואלנו ממ"ט שערי טומאה שהיו

עצמם מכל טומאה. ואיתא במשנה (יומא ל.) אין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול, ולכן חייב אדם לטהר עצמו ברגל קודם כניסתו לתוכה.

ובשפת אמת כתב, והזרתם היא מלשון נזר ותפארה, שכאשר האדם פורש עצמו ומיטהר מטומאתו, נעשה לו זה כתר וזר תפארה. ואיתא ברש"י (פנהדרין לא:) לדזיו ליה כבר בתיה, שהיה מר עוקצא צעל תשובה, וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים, ועל שם כך קרי ליה רבי נתן צויתא, על שם האור שהיה זורח עליו ע"כ. הרי לנו גודל ועוצם קדושת הפורש עצמו מטומאה, שיש לו נזר וכתר על ראשו.

ולבן הנהיגו לעורר הלצות קודם כניסת החג, קודם שנכנסין לבית המקדש, להכין עצמו בטהרה, שיוכל להיות כלי לקבל על עצמו האור הגדול הזורח בחג זו. ובאמת ישראל קדושים המה, הציבור הבאים לשמוע הם יראים ושלמים, ובאים רק להתעודד ולהתחזק. וכאשר שומעים מה הם הדברי תוכחה שעליהם מעוררין הציבור, ניכר ביותר תפארת ישראל, שאנו מקודשים ומוטהרים יותר מכל יושבי תבל. והזרתם את בני ישראל מטומאתם, מעצם הדברים שמפרישין את ישראל מטומאתם,

בית טמא שיש נגעים עליה, איך מטהרין אותו.

וברש"י ונתתי נגע זרעת (יד-לד), בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, ועל ידי הנגע נותן הבית ומוצאן (ויק"ר פ"ו) ע"כ. בכל אחד ואחד מישראל, ובכל בית של ישראל, מונחים אורות חשוכות צפנימיות נפשו, חלק אלו-ה ממעל, אלא הם טמונים ונקברים שאין רואים אותם. אבל כאשר הוא מתחיל לסתור את הבית הטמא, ורואה לטהר עצמו, מתגלה לו גודל יקר מעלת נשמתו, כוחות הנפש שניתן לו ממעל, האהבה רבה המסותרת בלב כל אדם לקונו, ורואה באמת להידבק לצוראו.

והכתוב אומר צפרשתנו, והזרתם את בני ישראל מטומאתם, ולא ימותו בטומאתם, בטמאם את משכני אשר צתוכם (טו-לא). וזהו אזהרה של פרישות, שלא יכנס בטומאה אל המקדש. בימי החג הבאים עלינו לטובה, ביתו של ישראל הוא מקדש ה', הפמליא של מעלה נשלחים למטה לשמוע איך אנו יושבים על שלחנינו ומספרים יציאת מצרים. ובשבעת ימי החג שורה עלינו קדושה כמו קדושת המקדש (כפי שנבאר להלן). וקודם שנכנס להמקדש צריכין לטהר

ובגמרא (שבת פז:) תנא אותו יום נטל עשר עטרות, ראשון למעשה בראשית [שאחד בשבת היה], ראשון לנשיאים, ראשון לכהונה וכו' ע"ש. ויש להבין מהו המעלה של ראשון למעשה בראשית יותר משאר ששת ימי בראשית.

וי"ש לומר דאיתא בגמרא (מגילה י:) כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון נער. ופריך והא כתיב ויהי ציום השמיני, ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקצ"ה כיום שנבראו צו שמים וארץ. ומשני הא שכיב נדב ואציהוא ע"כ. ומטו משמיה של הרה"ק בעל אמרי חיים ז"ל, דהנה בדרך כלל בששת ימי בראשית, האדם טרוד על פרנסתו, ומסתובב בחולות, ורעיונותיו שקועות בעניי גשמיים להרבות הון, והוא נכשל בנסיונות הזמן, אשר יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום. אמנם ה' נתן לנו את יום השבת, יום מנוחה וקדושה, יומא דנשמתין, אשר בו עושה חשבון הנפש ממה שעבר כל ימי השבוע. וכידוע שב"ת נוטריקון ש"ת צ"ו ת"שוב, והוא מתחרט על העבר, ומקבל על עצמו לשנות את דרכיו, ולהתחיל לעבוד את ה', ומחשיב עצמו כקטן שנולד מחדש, ויום הראשון של השבוע הבא, לא יהא יום נוסף על הימים שהיה לו עד עתה, אלא התחלה חדשה, יום ראשון של ימי חייו, להתבונן מעתה על דרכיו שיהיו על דרכי התורה והיראה.

יכולים לעשות מזר ותפארה להכלל ישראל על גודל מעלתם. ויתן ה' שהדברים יעשו רושם, ליכנס ללצבות ישראל, להכין עצמינו לקראת החג, וגלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שבעיסה ושיעבוד גליות, ובזמן השבת השאור מבחינו, נוכח להוציא רצוננו מן הכח אל הפועל, ולאדם מערכי לב ומה' מענה לשון, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

*

הנה דיבור הראשון במצרים לישראל היתה במנות הפסח, דברו אל כל עדת ישראל לאמור, בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית וגו', אבל קודם זה הקדים ה' למשה להודיעו גודל המעלה של חודש ניסן, החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יג-כ). וברש"י על חודש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי ע"כ. ולכאורה צריך ביאור כפל הלשון, שהכפיל שנית 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה', שהרי כבר אמר שהחודש הזה הוא 'ראש חדשים'.

וגראה כי בהקמת המשכן נאמר, ויהי ציום השמיני קרא משה לאהרן ולצניו ולזקני ישראל (ויקרא ט-א).

על העבר וקבלה על להבא, להיות מעתה עובדי ה' ציחר שאת ויתר עו. וציוס שלאחריו שירדה השכינה למטה, היו ישראל כקטן שנולד, ולא היה יום ראשון זה יום השמיני, המשך להימים שעברו, אלא היה יום ראשון לימי חיים, ועשר עטרות נטל אותו יום, שהיה ראשון למעשה בראשית, לא היה זה יום השמיני אלא יום הראשון, וזהו עטרה נפלאה שנתעטר אותו היום.

ובמו שצמי השבוע יש לתת לב בכל שבוע, להקדיש את יום השבת להתעלות בתשובה, שאחר זה יתחיל השבוע ציוס ראשון ולא ציוס שמיני. כן הוא גם בכל שנה, כאשר מסתיים ה"ג חודש ונכנסים לשנה חדשה, יש לעשות לעצמו חשבון הנפש בתשובה ומעשים טובים, שלא יהיה החודש הבא חודש י"ג, המשך להשנה שעבר, אלא להתחרט על מעשי השנה שעברה, ויתחיל כעת חודש הראשון מהימים הבאים. ועל זה אמר הכתוב, החודש הזה לכם ראש חדשים, כי השנה לימי החודש ההתחלה היא חודש ניסן, ואייר שני לה, עד סוף השנה חודש שנים עשר חודש אדר. ומעורר אותנו הכתוב, כי צבוא השנה החדשה של חודש ניסן, יש לתת לב, שתהא החודש הזה 'ראשון' הוא לכם לחדשי השנה, שלא יהיה המשך מהשנה שעברה להיות החודש ה"ג, אלא ניסן תחלת שנה, זמן התחדשות,

אמנם מי שאינו מנצל השבת ליומא דחושבנא, ואין השבת אצלו יום 'מנוחה וקדושה' אלא יום 'מנוחה' לבד, אוכל ושותה וישן ומתענג, שיהא לו כח וחיוק גופו על ימי השבוע הבא, אצלו הימים הבאים אחר השבת המה המשך מהשבוע של עבר, ויום הראשון אינו אצלו יום ראשון, אלא יום שמיני, המשך להשבעת ימים שעברו עליו עד עתה, הוא ממשיך עוד יום יום להיות שקוע צעיני גשמיים כמו בשבוע העבר, וזהו כער וכאב לבלות ימי חייו בהבל וריק, בלי התבוננות על תכלית ימי החיים. וזהו שגרמנו ויהי ציוס השמיני, כי אותו היום היה יום ראשון בשבוע, ואם עובר עליו השבת ולא מנצל להתעלות בתשובה להיות כקטן שנולד, ויום הראשון הוא אצלו יום השמיני, המשך למעשיו של השבוע העבר, זהו דבר של כער וכאב, לבזוז ימיו בדברי הבל ע"כ.

והנה צעת הקמת המשכן, היה מתחלה שבעת ימי המלוואים, ימי הכנה אשר אחר כך יזכו ישראל שירד ה' לשכון עמהם בצית ה', ובודאי שציוס האחרון של שבעת ימי המלוואים, יום השבת, היו ישראל צרום המעלה, להכין עצמם לקראת צוא היום שה' ישכון למטה עמהם, כי אין לצוא אל המלך בלבוש שק, והיו מלאים בגעגועים של תשובה, חרטה

שקרים לא יכון לנגד עיני, איך יוכל להאכיל כל דכפין מסעודתו שהזמין להחג. אך הענין הוא, דהנה דדרשות חתם סופר (לשבת הגדול רנב. וננדמ"ח דרוש לא) העיר, דלכאורה יש להצין הא טעם מנות אכילת מנה לחם עוני, על שם שלא הספיק צניקס להחמיץ, או על שם שאכלנו פרוסת מנות בעבודתנו צמרים, יאמר נא מאי טעמא אין יוצאין צמנה של ציכורים שאינו נאכל בכל מושבות, או שאינה נאכלת באיניות (פסחים לו:), וכל שלא ראוי לבוא לידי חימוץ אין יוצאין ידי חובת מנה (שם לו:). מאי טעמא, וכי צמרים דקדקו להאכילם מנות שיכולים לבוא לידי חימוץ.

והנה על פי קבלת חז"ל, אצרהם אצינו ע"ה אכל מנות והאכיל למלאכים בפסח עוגות מנות (ב"ר מח-יב, הוצא צחוס' ראש השנה יא.), ולא היה לזכר שיעבוד ולא לגאולה. אך יש טעם נסתר נפלא ממנו, שצאותן ז' ימים המקודשים נאכל מנות דוקא, כמו כהנים במקדש כל השנה, ושיהיו דוקא על זה האופן, וטעמו לא נגלה להדיוטות. ואצרהם אצינו ע"ה השיג שורש המנוה וקיימה עד שלא ניתנה, ושזב כשנשתעזדו לפרעה צמרים הוציאם הקצ"ה צימים הקדושים האלו, שהם כבר מקודשים מאז מעולם, ואכילת מנה הראייה צלאו הכי לטעם הכמוס לאותן הימים, יהיה אגב זכר

החודש הזה לכם, והוא זמן של התצוננות, ואז תהא חודש הזה 'ראשון', התחלה חדשה, ולא המשך מימי החדשים שעברו.

והנה אם בכל שבת ושבת הוא זמן של התצוננות בהרהורי תשובה על העבר, ולהתחיל התחלה חדשה ציום הראשון, על אחת כמה וכמה בשבת זו קודם כניסת חג הפסח, אשר קדושתה עזומה מאד, צראש כל מועדות נשאת פסח, זמן שיש בכל אחד ואחד מיישראל ענינו של יציאת מצרים, מהטומאת מצרים שנדבק בו. והרי גם הפשוט שבישראל מרגיש צליל הסדר התעלות יתירה, זמן שינאו ממ"ט שערי טומאה לשערי קדושה, עד כמה נריכין להכין עצמו ציום שבת שלפניה, צגעגועין של אהבת ה', כאהבת צן לאציו. והוא 'שצ"ת הגדול', לפתוח את התיבה של שבת ולהגדילה, ש'צת צ'ו ת'שוב, לעשות עצמו כלי לקבל המתנה העזומה מן השמים, שפע קודש שירדת צהחג.

*

אצנו אומרים צהגדה, הא לחמא עניא די אכלנו אצתנא צארעא דמצרים, כל דכפין ייתי וייכול, כל דנריך ייתי ויפסח. השתא הכא לשנה הצאה צארעא דישראל, השתא עבדי לשנה הצאה צני חורין. ולכאורה דובר

וכתב התוספות יום טוב, כל הצנין גם יחד קוראו היכל ע"ש. ולכן נוהגין לסקוד הצית כמנהג שהיו נוהגין בצית המקדש ע"ש].

והנה במקדש ה' אמרו חז"ל (יומא לט.) שנשתלחה ברכה בהלחם, בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן שמגיעו כזית, יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר ע"ש. וכיון שבפסח יש בצתי ישראל קדושת המקדש, דמטעם זה אוכלין מצות, על כן יש להמשיך בתוכה גם ברכה זו, אשר כל דכפין ייתי וייכול, אוכל קמעה ומתצרך במעיו. ועל כן אמר, הא לחמא עניא, הלחם עוני הזה של המצות שמונח לפנינו על השלחן, הוא דומיא הלחם די אכלו אבהתנא בארעא דמנרים. אשר כמו אז היה גילוי שכינה, שלא הספיק צדקס להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים, כן יש בצתי ישראל קדושת המקדש, שמשרה ה' שכינתו שם. ולכן יש כאן ברכה שנשתלחה במקדש בהלחם, וכל דכפין ייתי וייכול. ומסיים השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, הן אמת כי גם השתא יש לנו 'אזיר' קדושת המקדש בחג הפסח, לשנה הבאה נהיה צפועל 'בארעא' דישראל, ולשנה הבאה בני חורין.

לגלותינו ולגאולתנו וכו'. ובעבור זה עשה ה' לי צלאתי ממנרים (שמות יג-ח), פירוש לא בעבור צלאתי ממנרים עשיתי זה קיום המצות, אלא נהפוך הוא, בעבור זה אכילת המצות האלה, עשה ה' לי צלאתי ממנרים ע"כ.

והמתבונן יבין מזה גודל מעלת חשיבות ימי חג הפסח, אשר כמו שבצית המקדש היו אוכלים רק מצות, כן יש צימים הללו קדושה נשגבה כמו שאנו יושבים בצית המקדש, אשר אין שם אכילת חמץ רק מצות, וכל שאור לא תקטירו ממנו אשה לה' (ויקרא ז-א), כן אין אנו רשאים לאכול חמץ רק מצה. ואם כן כמו שהנכנס למקדש ה' היה צריך להטהר תחלה מכל טומאה, כי טמא אסור בכניסת המקדש. ואחר כך כאשר זוכה ליכנס להמקדש נשפע עליו שפע קדושה עליונה, שהשאירה עליו רושם על ימים רבים אחריה. כן יש לנו לטהר עצמינו ליכנס לימים הללו של ימי הפסח, ששוכן על כל צית של ישראל קדושת המקדש, וכל אחד מרגיש בנפשו התעלות מכניסתו לקדושת המקדש, ובעבור זה אין אוכלין בהם אלא מצה, כמו במקדש ה'. [ועיין בספר תורה לשמה מצעל בן איש חי (סימן תקט) בטעם דמנהגן של ישראל שמסיידין ציתם קודם חג הפסח, דאיתא במשנה (מדות ג-ד) דההיכל מלצנים אותם בסקיד בפסח.

שצקנה העיר, שלא יציטו אחר מעשיו, והוא מפקיר חינוך בניו בצביל נוחיותו. וצימי הקיץ יצחור ללכת במקום שאין מכירין אותו, בצבצה של אנשים פשוטים, או בצבצה של גויים, שלא יטרך ליבוש צנהגתו ומעשיו, ועל דרך שאמרו ילך במקום שאין מכירין אותו ויעשה מה שלבו חפץ (מועד קטן יז.).

ובבזו כן הוא בכל אדם יום יום, כאשר עוזב את ביתו והולך למסעיו, באים עליו נסיונות שונות, שאין לו צביתו, ובקל מאד שיטעה מדרך הישר וילכד ברשת החטא. וכמו שרמזו על זה, שהדרך ממעטת את השם (רשי' בראשית יג-), שבאים לידי גירוי היצר הרע להתאוות תאוה ולהתענג מתענוגי עולם. וכמו שפירשו ויהי בנסוע ספר צפני עזמה (שבת קטז.), כי אינו אותו האדם כמו צביתו, שמוניח קצת מדרכי ה' על הדרך. ורמזו כי מזמור אשרי יושבי ביתך מסיימת צתהלת ה' ידבר פי (תהלים קמה), והיא נאמרת צמד אפי, מה שאין כן אשרי תמימי דרך (שם קיט) מסיימת צתעיתי כשה אוזב. כי בזמן שהאדם יושב צביתו, התנהגותו כמו אדם כשר, ומשומר מן החטא, וכאשר הוא אשרי יושבי ביתך, מסיים יומו צתהלת ה' ידבר פי, לא כן הוא צהולכי דרכים, גם צתמימי דרך, שרצה להיות תמים עם ה' אלקיך,

והנה הבן החכם שואל, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר לזה ה' אלקינו אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. ויש להצין התשובה על שאלתו, ששואל ללמדו החוקים והמשפטים של פסח, ומשיבין לו רק הלכה אחת, שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. וגם להצין הלשון 'כהלכות הפסח', ולא אמר ואף אתה אמור לו 'הלכות' הפסח. והנה צדרשות חתם סופר (שם) ציאר, ששאלת הבן החכם היא, מה טעם אין יוצאין צמנה של ציבורים, שאינו נאכל בכל מושבות ואינה נאכלת באיגרות, ואין יוצאין צמנה שלא ראוי לצוא לידי חימוץ, וכי צמאים דקדקו להאכילם רק מנזות כאלו. וזהו ששואל מה העדות והחוקים, מהו הטעמים של המנזות, והחוקים של אותן מנזות עזמם, שהמנזר היא 'עדות' ליציאת מצרים, ויש בהם 'חוקים' שאין הטעמים מספיקים ע"ש.

וצראה להנה בזמן שאדם שרוי צביתו בצבצבת קרוביו ומכיריו, בצבצה של בני תורה ויראי ה', הוא מחוסן נגד סטייה מדרך הישר, כי היותו נתון תדיר תחת ציקורת של אנשי הצבצה, מונעים צעדו מלהכשל צמעשים שאינם מהוגים. ולכן תחלת הירידה והפריקות עול מתחלת, לשנות דירתו בצבצה

חלוק על המקום. ופירש צייטצ לב (שם) על המקום, כלומר בשביל המקום, בשביל היותך באיזה מקום לא צביתך, כי אם גם בלכתך בדרך יהא דבוק באהצתו לה'. וכאשר יחנו כן יסעו (במדבר ז-ז), שכמו שחונה צביתו כן יהא בעת הנסיעה ע"ש.

והנה אנו קורין להמנה צשם מיכלא דמהימנותא (זוה"ק ח"ב מא.), שהיא מאכל של אמונה, כי מנה זו שאנו אוכלין על שום מה, שלא הפסיק צקס של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם, שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממנרים עוגות מנות כי לא חמץ ע"כ. והכתוב שם מסיים, וגם זדה לא עשו להם (יב-לט). וברש"י מגיד שצחן של ישראל, שלא אמרו היאך נלא למדבר בלא זדה, אלא האמינו והלכו, הוא שמפורש בקבלה (ירמיה ז-ג) זכרתי לך חסד נעוריק אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרעה ע"כ. ואנו אוכלין מנה זו, להיות זה חלק מהדס והצער שלנו, לזכור אהבת כלולותיך, ללכת אחרי ה' גם בארץ לא זרעה. ולכן באה המנה של מנה להיות ראוי לאכול בכל מושבותיכם, וכדכתיב (שמות יב-ט) בכל מושבותיכם תאכלו מנות. כי לא די להאדם להיות דבוק ליוצרו רק כאשר יושב צביתו בצביצה של יראים ושלמים, אלא לבו

מסתיים צתעימי כשה אובד. ויש לה תמינא אפי, בכל יום יש לו פנים חדשות, ושצעת ימי השצוע יש לו בכל יום פנים חדש מצביתו. ועוד גם זאת, כי יום הא' שצצוע הב' אינו דומה ליום א' שצצוע הראשונה, ויש לו תמינא אפי, כי נדחים מיום ליום, ואין אחד דומה לחצירו.

ועל זה נאמר, אשרי כל ירא ה' שהולך בדרכיו (תהלים קכח-א), אשרי האיש שנשאר ירא שמים גם בזמן שהולך בדרכיו, ושרוי במקומות זרים, ועומד חי בצדקו איתן ביראתו, זהו סימן של ירא ה'. ואיתא בירושלמי (יומא ד-ו) אש תמיד תוקד על המוצח לא תכבה (ויקרא ו-ו), אף במסעות, שהיו כופין עליה פסכת. ופירש בזהרש והעיון, שזה רומז, שעל מוצח הלב האנושי צריכה ליקוד תמיד האש הלוהטת של אהבת ה' ויראתו, שלא תכבה אף במסעות, אפילו תוך טלטולי מסע בדרך, יהא יהודי חס ולוהט כמו צביתו ע"כ.

ואמרו (יומא עג:) כל תלמיד חכם שאין תוכו כצרו אינו תלמיד חכם, היינו שתוכו בעת שיושב צביתו וצבית המדרש, אינו כצרו, עת נאמת החונה, שדרכו שונה אז, אדם כזה אינו תלמיד חכם. וזהו מנות התורה, ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך (דברים ו-ה), וברש"י שלא יהיה לבך

זה שאין נאכל חלה בשמחה (פסחים לו: ע"ש. כי לאכול מצה מיכלא דמהימנותא בשעה שהשמחה שרוי בציתא, זהו עבודה פחותה, חלה עיקר האמונה צה' ותורתו צריכה להיות בזמן חוני, שחסר שמחת הבית, ולצו שבור לשצרי שצרים, גם אז יחזק עצמו לאכול ולצלוע המיכלא דמהימנותא, שיהא ממנו דמו וצשרו.

צוד ישנס בני אדם, אשר בזמן שאין לפניהם נסיונות המגרה את ירם, המה עובדי ה' בכל לב. אבל בזמן של נסיונות, שהיצר צוער בחולות, הם נגררים אחריהם, ואין צידם להתחזק להכניע את ירם. על כן צאה המצוה של אכילת מצה, מיכלא דמהימנותא, כי לחם שאינו צא לידי חימוץ אין יוצאין צהם, ורק בלחם שיוכל להחמיץ, שהשאר שבעיסה עומד להחמיץ, והוא מתחמץ בחזק שלא יצא לידי חימוץ, רק במצוה זו יכול לצאת, שאמונתו תהא טהורה בכל זמן ועידן, לאהבה את ה' בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך.

*

והנה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (פסחים קיט:), כדי שיהא נשאר טעם מצה בפיו. ויש לומר הרמז צוה, כי לא די צוה שהוא יושב ומיסב בציתו על שלחנו, בזמן של שמחת יום טוב, ואז אוכל המצוה

לא יהא חלוק על המקום, ובכל מושבות שבעולם שידרכו רגליו, יהא המיכלא דמהימנותא עמו, להיות דבוק באהבת ה' ותורתו בכל מושבותיכם.

*

והנה צנתינת התורה לישראל צסיני נאמר, ותקרבון ותעמדון תחת ההר, וההר צוער צאש עד לצ השמים, חושך ענן וערפל (דברים ד-יא). ודבר זה צא להורות לנו, כי ישנס בני אדם, שכאשר אור ההלכה מאיר להם, שהון ועושר בציתו, ומצבו בעולמו רגוע, אז הוא עובד את ה' כראוי במנוחת הנפש. אבל כאשר שוקע שמש ההלכה, ומאורעות שונות עוברות עליו בדאגות וצצרון לב, הוא מזניח מעבודת קונו, שקשה לפניו להתחזק אז, וחסר לו הרוח להתחזק במצב קשה. ועל זה נאמר (תהלים קיג-ג) מנורח שמש עד מצואו מהולל שם ה', שהן כאשר ההלכה מאיר לפניו, והן כאשר צאה השמש, וחושך יכסה מצבו, מהולל שם ה', יש להתחזק בעבודת קונו. ולכן ניתנה התורה בחושך ענן וערפל, להורות שגם צימי החושך יש לקבל על עצמו עול של תורה, ויהא לבו צוער כאש צקיום מצות ה' גם בחושך ענן וערפל.

ומציעם זה אין יוצאין במצוה שאינו נאכל בצנינות, דכתיב (דברים יז-א) לחם עוני, מי שנאכל צאוני, יצא

חימוץ, יתחזק לאפותו מנה, ולהיות דבוק בקונו בכל עת ועידן, ורק אז יקיים מצות ה' כראוי באהבה ויראה, כעבודת בן אהוב לאביו שבשמים.

*

והנה פרשתנו עוסקת בדיני נגעים, שאם לא הוכחה מראיתו אחר ההסגר טמא הוא, ואמר הכתוב, והנה לא הפך הנגע את עינו, והנגע לא פשה, טמא הוא (יג-נה). ולכאורה הוי ליה לומר לא הפך הנגע את מראיתו, או יאמר לא הפך עין הנגע, ולמה אמר שהנגע לא הפך את עינו.

וגראה דהנה ידוע מאמר העולם, שתמונה אחת מדברת יותר מאלפי מילים. וביאורו, כי הכסיל שרואה איזה דבר, אינו רואה בו אלא מה שנראה לפני עינו, אבל החכם אשר עיניו בראשו, רואה מזה ראייה עמוקה יותר, הוא מכיר מהתמונה גם גודל מעלתו ועוצם כח אומנתו של המנייר. וכן הוא בכל דבר שהאדם רואה בעיניו, הוא לא רואה רק את הדבר שבא לפניו, אלא תיכף מנטייר במחשבתו לראות בעיני שכלו גם מה היה לפניו שגרם את הדבר, ורואה התוצאות שיתהווה מזה אחר כך. ולדוגמא מתן תורה, לא רק שראו עמם המראה, אלא השיגו על ידו כח עוצם ה', אשר זה מחייב מעתה

מיכלא דמהימנותא, לקבל על עצמו אהבת ה' ותורתו, אלא גם כאשר גומר סעודתו, ופונה מציתו, ישאר טעם המנה בפיו, שגם כאשר מתבונן בחולות, יהא טעם המנה בפיו בכל מושבות שהוא הולך. וגם כאשר יחסר ההסיצה על שלחן מלכים, תהא טעם המנה נשאר בפיו גם בזמן אנינות, זהו התכלית של אכילת המנה.

ולבן כאשר בן החכם שואל מה העדות והחוקים אשר לזה ה' חלקינו אתכם, הוא מבין שמצות היום הם עדות ליציאת מצרים, ואנו אוכלים מנה לזכר העוגות מנה ביציאת מצרים, אבל רונה להבין החוקים הטמונים בזה, מה טעם שיהא נאכל בכל מושבות, ויהא נאכל באנינות, ויהא באים לידי חימוץ, אשר במנה די אכלו אצבתנא במצרים לא הקפידו על זה. ולכן באה התשובה, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, זה דומה להלכה שלמדנו בפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, כדי שתהא טעם מנה נשאר בפיו גם כאשר עומד משלחנו בצית, שזה רומז על האמונה הטהורה בכל עת ועידן, מטעם זה המנה נריכה להיות נאכל בכל מושבות, להורות לעבוד את ה' בכל מקום שזדמן לו להיות. ויש לאוכלו גם באנינות, כאשר לבו כל עמו, מדאגות וטירדות שונות. וגם כאשר הנסיונות עומדות לפניו, שבאה לידי

ובבואר צרמז'ס (ה' יסודי המורה
 ז-א) הא-ל הנכבד והנורא
 הזה, מנזה לזהבו וליראה אותו,
 שנאמר (דברים ו-ה) ואהבת את ה'
 אלהיך, ונאמר (שם ו-ג) את ה' אלהיך
 תירא. והיאך היא הדרך לאהבתו
 ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו
 וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן
 חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד
 הוא אהב ומשבח ומפאח ומתאווה
 תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו
 שאמר דוד (תהלים מז-ג) נמאה נפשי
 לאלקים לא-ל חי. וכשמחשב בדברים
 האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו
 ויפחד ויודע שהוא צריה קטנה שפלה
 חפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני
 תמים דעות, כמו שאמר דוד (שם
 ח-ד) כי אראה שמיך מעשי אצבעותיך
 וגו' מה אנוש כי תזכרנו וגו'. וכתב
 עוד (שם ד-יז), בזמן שאדם מתבונן
 בדברים האלו, ומכיר כל הברואים
 ממלאך וגלגל ואדם כיוצא בו, ויראה
 חכמתו של הקב"ה בכל היצורים וכל
 הברואים, מוסיף אהבה למקום, ותנאה
 נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום צרוך
 הוא, וירא ויפחד משפלותו ודלותו
 וקלותו כשיעריך עצמו לאחד מהגופות
 הקדושים הגדולים וכו' ע"כ.

ועל דרך זה צמצמים כאשר הראה
 ה' נסים ונפלאות לעיני כל,
 ראו בזה לא רק את הדם והצפרדע
 וכו', אלא ראו בזה גדול כח ה', שיש

להכנע תחתיו ולציית לדבריו. וכמו
 שהזכיר לנו הכתוב (דברים ד-ט) רק
 השמר לך ושמור נפשך מאד פן
 תשכח את הדברים אשר ראו עיניך,
 ופן יסורו מלבבך כל ימי חייתך,
 והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר
 עמדת לפני ה' אלקיך בחורב וגו',
 ותקרבון ותעמדון תחת ההר, וההר
 צוער באש עד לב השמים חושך ענן
 וערפל וגו', ותמונה אינכם רואים
 זולתי קול. ופירש הגה"ק רבי שמעון
 סופר ז"ל אצ"ד קראקא, שמראית
 מעמד הר סיני, יוצאת דיבור המדבר
 אל האדם, ראו גדול כבוד ה'.
 ותמונה אינכם רואים, אין רואים שום
 תמונה, זולתי קול, שלא יהיה בתוכו
 קול המדבר אל האדם ע"כ.

ובבזו כן אמר הכתוב (תהלים יט-ב)
 השמים מספרים כבוד א-ל [על
 ידי השמים נראה כבוד א-ל, וכאילו
 הם יספרו כבודו], ומעשה ידיו מגיד
 הרקיע וגו' [הרקיע מגיד ומעיד על
 פלאי מעשה ידי ה'. מנודות], אין
 אומר ואין דברים בלי נשמע קולם,
 בכל הארץ יצא קום וצקנה תבל
 מליהם [אין מדברים עם הבריות,
 אלא מתוך שצכל הארץ יצא קום
 ומאירים לבריות, מתוך כך וכו'
 מגידים כבודו. רש"י] ע"כ. הרי
 שראית תמונת שמים מדברת להאדם
 ואומרת, שאו מרום עיניכם וראו מי
 צרא אלה.

שמך דוגמת חטא זה, ויפשפש צמעשיו
(עיין בני יששכר תשרי ד-ו).

וַנִּרְאֶה לומר דמטעם זה נצרכא
האדם צשתי עינים, וכמה
טעמים נאמרו צזה. ויש לומר דזה צא
להורות, אשר כל מה שהאדם רואה
צעיינו, איין זה רק ראיית אותו הדבר
לצד, אלא אחר זה ישים עינו השנית
עליו, להסתכל מה מונח תחת זה, מה
יוכל ללמוד מראייה זו הנוגע לעבודת
קונו. אם רואה השמש והירח, ישים
עיניו להלאה מי צרא אלה, ולהסתכל
על גדול עוצם כח הצורא צ"ה שצראו.
אם רואה נס נגלה, יש לראות מזה
גדול כח השגחה העליונה, ולהיות
מודה על הנסים הנסתרים שצכל יום
עמנו. ואם רואה צחצירו דצר עצירה,
לראות על עצמו מה הוא צריך לתקן
צעיני הזה.

וַדַּבֵּר זה צולט ציותר צהצבונות
האדם מה חוצתו צעולם, למה
הוא חי, ומהו תכלית חיי האדם
צעולם הזה. וכתוב צמקילת ישרים
(פרק א), וזה לשונו, לא יוכל שום צעל
שכל להאמין שתכלית צריאת האדם
הוא למצב צעולם הזה, כי מה הם
חיי האדם צעולם הזה, או מי הוא
ששמח ושליו ממש צעולם הזה. ימי
שנותינו צהם שצעים שנה ואם
צגצורות שמונים שנה ורהצם עמל
ואון (תהלים ט-ז), צכמה מיני צער

צעלים להצירה, שצידו לשדד כל הטוב
תחת ידו. ויתכן לומר דלכן הנסים
שעושה ה' נקראים צתואר 'נפלאות',
חון מפשוטו שהוא דצר פלא לעיני כל
רואיהם, יש צזה גם לשון דיצור, כמו
איש או אשה כי יפליא לנדור נדר
מזר (צמדנר ו-ג), שפירושו שיפרש
צדיצורו לקבל מירות. כן הנסים
שעושה ה' הם מדצרים אלינו,
שנתצוין צהם להכיר גדול כח ה',
ותמונה אינכם רואים זולתי קול.

וַאֲמַרו חז"ל (עבודה זרה ב.) הרואה
צריות טובות אומר צרוך
שככה צרא צעולמו. וצתוספות (שם)
אפילו גמל נאה, סוס נאה, חמור נאה
ע"כ. והיינו שכאשר צא לנגד עיניו
סוס וחמור נאה, לא רואה רק סוס
וחמור, אלא רואה צזה גם גדול כח
הצורא צ"ה שצראם, ומצרך את ה'
על שצרא מין זה צעולמו צששת ימי
צראשית. ולעומת זה אמרו (שם) שלא
יקתכל אדם צצגדי צצע של אשה,
אפילו שטוחין על גצי כותל, והיינו כי
ראיית הצגד מציא לראות ולהצבון
צמי שלוצשת אותה.

וַיְדַוְעוּ דצרי מרן הצעל שם טוב
זי"ע, שכל מה שצא לפני
עיניו של אדם לראות, הרי זה
צהשגחה פרטית מן השמים שנוגע
אליו. וכאשר רואה אדם עושה עצירה,
הזמין ה' זאת לפניו כי גם צו יש

תכלית, וישים עינו השנית להתבונן שזהו רק הפרוזדור, אני רואה בהטרקלין, אשר יפה שעה אחת בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ולא יצוצו ימיו בהצל וריק, אלא לחטוף מנחה אחר מנחה, להכין עצמו ליום שכולו שבת.

וְזוּהוּ נצוא אל המכוון, כי הנגעים באים על החטא (ערכין טז.), לעורר את האדם החוטא לעזוב את דרכו, ולהקיצו שלא יפול ברשת יצרו, עוררו ישנים משינתכם. וישים אל לבו, כי ה' נתן לו שתי עינים, שכאשר יראה בעינו האחת תענוגי העולם הזה, לא יתפעל מזה, אלא יפתח עינו השנית, לראות התוצאות מזה, ויסתכל להכין עצמו ליום שכולו שבת, והמנורע לא עשה כן, אלא נתן שתי עיניו יחד, לתור אחרי לבצכם ואחרי עיניכם, להיות שקוע בתאוות העולם. ואם האדם זוכה שימעורר כאשר באים עליו נגעים שונות, להתבונן ולהסתכל על הטרקלין שעומד לפניו להכנס, אז נטהר האדם מנגעו. אבל אם רואה הכהן אשר גם אחר שהסגירו שצעת ימים להתבונן, לא הפך הנגע את עינו, הנגע לא פעל עליו להפוך את עיני האדם, שעדיין נתן את שתי עיניו על הצלי העולם הזה, תחת שבעינו אחת יסתכל על תכלית בריאת העולם, שהוא רק אמצעי לפניו שיוכל להגיע מהפרוזדור

וחלאים ומכאוצים וטירדות, ואחר כל זאת, המות. אחד מני אלף לא ימצא שירצה העולם לו הנאות ושלוה אמתית. וגם הוא, אילו יגיע למאה שנה, כבר עבר וצטל מן העולם ע"כ.

וְזוּהוּ יתרון לאדם ככל עמלו שיעמול תחת השמש, הוא עמל ויגע תמיד להרבות הונו, וצפופו עוזב הכל, ואין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב אלא תורה ומעשים טובים צלצל (אבות ו-ט). תכלית החיים היא שעל ידו יוכל להגיע למצבו בעולם הבא, חיי עולם לנצח ננחים, יום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה. והעולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין (שם ד-טז), ומי שטרם צערב שבת יאכל בשבת (עבודה זרה ג.).

וְלִבְךָ נצרא האדם בשתי עינים, שכאשר יראה לפניו עולם הזה הגשמי, עם כל התענוגים שבה, יעזור את רוחו, ולא יתפעל ממנה ולא ימשך אחריה, אלא יפתח עינו השנית לראות ולהסתכל ראייה עמוקה נוספת, מה מונח תחתיה, שקופו עוזב את הכל, ומה יש לו גם כעת מכל התענוגים שעברו, וכיצד יסתכל על עצמו ברבות הימים, וצמח יעזוב עולמו. וכי בשביל זה ירד נשמתו לעולם הזה עזור חיי שעה צלי

אין לו רק עין אחת, רואה תענוגי העולם בתפארתם, וחסר לו עינו השנית, להתזונן על התולאות, ומוטל עלינו להזהר שלא נהיה מתלמידיו של בלעם שיהא עינו סתום, אלא יציט לאן אחת הולך, היכן יליכו אותך הכלים הללו. וסומא באחת מעיניו פטור מן הראייה (חגיגה ב.), כי מי שמשתמש רק בעינו האחת, ולא מתזונן ומסתכל בעינו השנית על התולאות, לא יוכל להראות פני ה'.

ובעת הזמן גרמא, שאנו מצעדין כל חמץ מצחינו, לצער גם חמץ זו שלא ימאז זאת צביתו, ולעשות גדרים וסייגים כל אחד לפי דרגתו. הימים הללו הם קדושים דוגמת מקדש ה', וכל אחד יש לו סיוע מן השמים צימים הללו לנאת ממ"ט שערי טומאה ולהתקדש בקדושה עליונה. טעמו וראו כי טוב ה', יתחיל להפריש עצמו מהיום עד אחר יום טוב, ויראה צעיני בשר איך ישחנה צינו לצין קונו, וצינו לצין אשתו וצניו. ויהא לצו פנוי לתורה ומצותיה, ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא.

אל הטורקלין, האדם הזה טמא הוא, וטמא יטמאנו הכהן.

*

בדורנו אלה נסיונות הדור הם בכלי הטעכנעלאגיים שמשתמשים בהם לפעמים לצורך ולפעמים להשתעשע בלצד, והוא משלם עבור זה מחיר יקר מאד, אשר חוץ ממנה שנכשל בעצמו, הוא מפקיר בזה דורותיו אחריו, שאי אפשר שיאלו צניו נקיים וכשרים. וכאשר הוא נותן עיניו להסתכל בהם, יש לו להעלות על דעתו, כי ה' צרא אותו בשחי עינים, אשר אחר שרואה איזה דבר בעינו, ורוצה לתור אחריו, יציט על זה בעינו השנית, להסתכל בהתולאות שיאלו מזה, בסופו יתדרדר יום יום עד שאול תחתיה, הוא נעשה חדוק ומקושר צו שלא יוכל להנתק ממנה, מאצד צידים דורותיו אחריו מלראות מהם נחת דקדושה.

ובלעם הרשע שהלך אחר תאות נפשו, אמר עליו הכתוב נאום הגבר שתום העין (במדבר כד-ג), עינו אחת נקורה (סנהדרין קה.), הוא

